
МОВОЗНАВЧА СПАДЩИНА ІВАНА ОГІЄНКА І СУЧАСНА УКРАЇНЬСЬКА НАУКА

УДК 811.161.2'373:82-343

DOI: 10.32626/2309-7086.2023-20.7-16

Дар'я Бановська

ORCID 0009-0008-0786-3307,

аспірантка кафедри української мови,

*Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*

ЕТИМОЛОГІЧНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МІТОНІМІВ (на прикладі романів Дари Корній)

У статті проаналізовано мітоніми, ужиті в прозових текстах Дари Корній. Описано погляди провідних дослідників на парадигми класифікації мітонімів. На основі семантичної та синтаксичної характеристики виділено дев'ять груп мітонімів. Окреслено семантичні та етимологічні особливості досліджуваних одиниць.

Ключові слова: онім, мітонім, Дара Корній, класифікація мітонімів, теоніми, космоніми.

Постановка проблеми. Однією з ментальних особливостей українського народу є синкретизм язичництва й християнства, що відображено у світогляді, переконаннях, традиціях, віруваннях та мітології. На думку І. Огієнка, «сучасної духової культури українського народу належно й глибоко ніхто не зрозуміє, коли він не знає його вірувань дохристиянських» [14, с.8-9]. Будь-яка людина й трактує мітологему відповідно до свого досвіду й генетичної пам'яті. Вагомим складником мітологічної системи української мови є мітоніми – власні назви або найменування на означення онімів суб'єктів та об'єктів надреального світу.

Монографія І. Огієнка «Дохристиянські вірування українського народу» стала однією з перших праць, спрямованих не на збір етнографічного матеріалу

лу, а на його аналіз, систематизацію й різносторонній опис. Окрім української мітології у ній подано широкий контекст світової системи вірувань та уявлень. У дослідженні наявні паралелі між божествами різних мітологій: український Сварог – давньогрецькі Гефест і Прометей [14, с.97]; Мокоша – християнська Параскева [14, с.110]; Велес – латинський Меркурій [14, с.105]; Купайло – біблійний Іван Хреститель [14, с.112]; Рожаниці відповідають грецьким Майрам і латинським Паркам [14, с.114]. За допомогою глибинного аналізу й порівняльного методу давньоукраїнський пантеон в Огієнка постає вагомим елементом культурного надбання людства.

У сучасній науці напрацювання з вивчення системи українських мітонімів значно розширилися. Зокрема, В. Войтович здійснює етнологічний, мовознавчий і літературний аналіз архетипних для українського народу мітологем [2]. Вагомість праці в систематизації мовних одиниць, що відображають історію та культуру українців. Монографія В. Давидюка вирізняється використанням методу історичної синхронізації. Автор на основі побуту й культури епох первісного ладу (мезоліту, неоліту та енеоліту) проєктує можливий час виникнення тих чи тих мітонімів.

Широко представлено праці з регіональної мітології. Робота Н. Войтович проведена через парадигму ритуалістичних уявлень про виникнення мітологем, тобто витоки онімів із традиційних обрядів чи дійств [3]. Дослідниця вперше комплексно схарактеризувала мітоніми на позначення демонічних істот Бойківщини на історико-етнографічному порівнянні. Представлення бойківського демонікону в загальноукраїнському й слов'янському контекстах сприяє виокремленню загальних і специфічних ознак. У студії Г. Лозко додано «народовірський календар» і «праслов'янський іменослов» [13].

Грунтовні праці з вивчення мітонімів представлено наробками В. Галайчука, В. Гнатюка, А. Гейштора, В. Завадської, М. Крищука, С. Плачинди та інших. Дослідження мітонімів і спроби їх класифікації з мовознавчого погляду здійснювали Т. Вільчинська, В. Даніліна, О. Порпуліт, Г. Школа та інші.

Більшість мітонімів базуються на архетипах або апелюють до них, тому їх розуміння сприяє усвідомленню колективного «Я». Студії, пов'язані з вербалізацією підсвідомих елементів не втрачають своєї актуальності: з'являються нові матеріали, аспекти, парадигми тощо.

Найяскравіше мітоніми реалізуються в художніх текстах. У сучасній літературі зафіксовано одиниці, що відображають світовідчуття й світосприймання автора та пересічного українського читача. З цього погляду привертає увагу проза метамодерністки, авторки сучасного фентезійного роману Дари Корній.

Мета дослідження – виокремлення мітонімів у текстах прозових творів Дари Корній, визначення їхньої семантики й етимології та класифікування.

Для об'єктивності вибірки з-поміж творів письменниці обрано романи з вираженою химерністю, у яких мітоніми – невід'ємні складники сюжету («Горнихмарник» [7], «Крила кольору хмар» [11], «Троян-зілля» [9], «Зозулата зими» [12]), сімейно-побутові, наближені до любовних, у яких звернення до міту ситуативне («Щоденник мавки» [10], «Зірка для тебе» [8]). Використання міфологем – особливість індивідуально-авторського стилю письменниці, тому в усіх текстах із різною інтенсивністю й семантичним навантаженням відображено оніми на позначення надреального.

Виклад основного матеріалу. Мітоніми в текстах Дари Корній виконують різні функції: побудова сюжетної лінії (наприклад, основна сюжетна лінія

роману «Горнихмарник» [7]); створення системи персонажів (*Мавка* – Магда, *Чугайстер* – Олексій [10]), містичного колориту творів («*Одні люди розповідали, що в Заклятому лісі живуть ущирі та вовкулаки, інші переконували, що урвище Загублених Душ кишить душами проклятих*» [9, с.285]), так званих «текстів у тексті» (історія про *Віру, Любов та Пісню* [9]), тропізації («*Панна красна нікого не кохала*» [7, с.116], «*Високий, дужий, широкоплечий, наче Вернидуб із казки*» [7, с.69]), мета- та інтертекстуалізації (наприклад, мітонім *Ліліт* [9] апелює до іудейської мітології та неканонізованих текстів *Біблії*) тощо.

У аналізованих романах Дари Корній виокремлюємо понад 100 мітонімів. Порівняно з іншими власними назвами, мітонімам притаманні особливості, які актуалізують важливість їх мовного аналізу, зокрема:

- 1) нерозривний зв'язок із апелятивом, від якого походить мітонім (етимологія відображатиме суть, незважаючи на довгий процес значеннєвого нашарування);
- 2) семантика мітоніма безпосередньо характеризує референт (етимологія визначає семантику, без розуміння семантики неможливе дешифрування оніма). Складно визначати першоджерело мітонімів індоєвропейського й спільнослов'янського походження, оскільки сучасні мовці сприймають конотомінізовані одиниці, а зв'язок із денотатом стає лише асоціативним.

У сучасній лінгвістичній науці побутує багато парадигм типізації мітонімів. Погоджусь, з твердженнями І. Огієнка щодо онімного наповнення української мітології: божки мало персоніфіковані й переважно становлять «природні сили та метеорологічні явища» [14, с.84], лише в головних богів є імена, натомість другорядні – мали «збірні назви» [14, с.85]. У текстах Дари Корній збірні назви істот – власні імена: *Домовик, Щезник, Чугайстер, Водяник* та інші.

І. Огієнко за сферою впливу з-поміж мітонімів розрізняє головних богів, другорядних, демонів. Дослідник не уналежнював до складу онімів збірні назви. Божків науковець поділяв на уособлення сил природи, покровителів господарства та охоронців людського життя [14].

Більш розширену парадигму подає Б. Тихолаз: поганські божества «вищої» міфології (слов'янські й запозичені); духи (ангели й демони) «нижчої» міфології (парні метафізичні постаті-антогоністи; злі духи; добрі духи; природні духи); люди з надприродними властивостями; персоніфіковані поняття – антропоморфні міфологізовані постаті; міфологічний бестіарій – тваринна мітосимволіка [6, с.174].

О. Порпуліт за типом побутування вирізняє два види мітонімів: безсумнівні (ірреальні персонажі) та ймовірні мітоніми [19]. М. Торчинський пропонує класифікувати власні імена за етимологією (відома, невідома, гіпотетична, прозора, непрозора, хибна та народна) і виокремлювати «не лише питомі та запозичені власні назви, а й гібридні (для складних і складених онімів)» [20, с.443]. Зауважимо, що в аналізованих текстах не виявлено гібридних мітонімів.

За способом творення Г. Школа виділяє антропоморфні, зооморфні, тера-томорфні та міксантропічні мітоніми [21, с.338]. Натомість Т. Вільчинська пропонує такі принципи міфоіменування: теоніми (власні імена богів); міфоантропоніми (імена людей у міфах, казках); міфоперсоніми (назви фантастичних героїв); міфозооніми (імена тварин); міфотітоніми (назви рослин, пов'язаних із міфами); міфотопоніми (географічні об'єкти) [1].

В. Даніліна класифікує мітоніми за будовою на однослівні найменування (власне однослівні й двоосновні) та багатослівні (ім'я + апелятив, ім'я + по батькові, ім'я + прізвище) найменування [5, с.334].

Задля зображення повного спектру особливостей мітонімного простору текстів Дари Корній застосовуємо синтетичний (етимологічний, семантичний і синтаксичний) тип класифікації.

За походження мітоніми поділяємо на власне українські (архетипні або утворені автором) та запозичені. Зокрема, вирізняємо такі групи запозичених мітонімів: іудейські (*Біблія, Содом, Гомора, Слово, Ісус, Ліліт, Святий Лля, Святий Йосиф, Єва*); грецькі / латинські (*Орфей, Евредика, Амур, Психея, Мінотавр, Музи, Хронос, Сатурн, Галатея, Пігмаліон*); татарські (*Тенґрі, Ерлік, Крук, Біла Вовчиця, Антизірка*); літературні (*Майстер, Маргарита*).

Власне українські мітоніми потребують детальнішого розгляду.

Мітоніми текстів Дари Корній поділяємо на дев'ять груп. У кожній із них виокремлюємо однослівні (нечленовані, двокомпонентні) та багатослівні одиниці. Окремі мітоніми з непрозорою або вартою уваги етимологією й семантикою тлумачитимемо окрему:

1. Теоніми, з-поміж яких, услід за І. Огієнком, виділяємо головні та другорядні божества. До головних однослівних нечленованих уналежнюємо такі одиниці: *Бог* (з санскриту «багач, багатство, добро» [14, с.86]), *Творець* («той, який творить» [16, с.151]), *Перун* («польське ріогун – тепер це грім, блискавка, удар грому» [2, с.101]), *Сварог* (з індійської «svar, svarga – Небо, сонце, сонячне світло» [2, с.96], у слов'ян – бог неба), *Купайло* («бог плодючості, змихних плодів, радості, згоди та любові» [14, с.112]), *Овсень* («божество плодючості, статків, поліття й осені» [2, с.345]), *Желя* (рідковживаний мітонім, імовірно, це ім'я одної з сестер-богинь плачу й горя [18, с.439]), *Мара* (може вживатися з антонімічно різною семантикою, наприклад, у І. Огієнка «богиня весни, добре znana у слов'ян» [14, с.119], у Дари Корній божество смерті [11]), *Ярило* («походить від ярий, бог любові й пристрасти, сили та хоробрости» [14, с.111-112]), *Рід* або *Дід*, *Рожаниця* або *Баба, Велес* («бог достатку, vele – душі померлих, чому припускають, що Велес був перше духом предків, що дбав про хатню худобу» [2, с.105-106]), *Доля* (за І. Огієнком одне з найвищих божеств, що визначає життя людини на землі [14, с.116-118]), *Смерть*.

До головних однослівних двоосновних зараховуємо: *Господь* («Гос» – це господар, а «подь» – міцний [16, с.296]), *Всевишній* (корені -всє- та -виш- вищий за всіх), *Світовид* («син бога сонця, «бог богів», осіннього сонцевороту та війни» [2, с.460]), *Дажбог* («сложене з приказового способу даждь, цебто дай, і бог, багатство, разом – податель добра, багатства, бог подавець, дарівник» [14, с.102]), *Чорнобог* (бог ночі, змагається з Білбогом [2, с.589]).

Головні багатослівні мітоніми представлено меншою кількістю одиниць: *Цариця Небесна, Вічна пані* (на позначення смерті), *пані Смерть, Батько Небесний, Отець Небесний*.

До другорядних однослівних нечленованих мітонімів належать *Перелесник* («обаясник, «найзілший повітряний дух, [...] посланець Великого чорта» [2, с.361], «заманює жінок і дівчат, кохається з ними вночі й забирає силу та вроду» [13, с.27]), *Полісуни* (той, що ходить по лісу, «служку лісовика, який пилює звірину» [2, с.382]), *Щезник* (у Івана Огієнка це синонім до *Чорта*, походить від вислову «ще з би» [14, с.145]), *Перестрічник* (той, що перестрічає дорогою душі грішників, які помирають), *Водяник, Чугайстер* («заклята людина, мешканець лісів і гір», «чуга образно осмислюється як завихрення, а стир – потік, стріла, струмінь, стрижень» [2, с.593]; відповідна характерна риса чугайстрів – любов до швидких танців), *Мавка* (божок природи, що живе

в лісі, «утоплена дівчина, а також нехрещена дитина неодмінно стають русалками, вони звуться ще мавками чи навками, від «нав» – мерлець» [14, с.9]), *Домовик*, *Потерчата* («дитина, що померла без Хрещення» [14, с.140], походить від «потеряти дитя» або «пачертятя»), *Чорт* («чорт і біс – це свої назви стародавні, рано в нас розвинені» [14, с.138], лексема «біс» походить зі старослов'янської мови, «чорт» виникло пізніше [14, с.138]; імовірно *Чорт* в давнину був служителем Чорнобога, але згодом набув значення уособлення всього зла на землі [2, с.591]), *Чортик*, *Дідько* (з'явився під впливом Християнства від диявола [15, с.339], «більш од усього водяний дух» [17, с.55]), *Босорка* («жіночий демонологічний образ» [2, с.41], може бути відьмою, чаклункою та вампіром), *Полудниця* (походить від полудня, «польвої духи, втіленням яких є сонячний удар» [2, с.384], *Демонія*).

У аналізованих текстах наявні другорядні однослівні двоосновні мітоніми: *Дводушник* (людина, яка вміщує у собі «дві душі»: людську і демонічну» [2, с.128] він же *Горнихмарник* (той, що керує хмарами), *Градобур* (той, що збурує град) – «*Дводушник, унученько, то напівлюдина, напівнечистий. Часто він допомагає, присягаючи під час посухи хмари, як ото тепер, але буває, що принаджує град і грози, навіть смерчі*» [7, с. 62]; *Газда-чорт*.

До другорядних багатослівних належать *Той, що в скалі сидить* (злий дух, різновід чорта, живе в горах), *Той, що згреблі рає* (злий дух, різновід чорта, асоціюється з повинню), *Зозулята зими* (потерчата).

Теоніми в романах Дари Корній утворюють унікальну систему зі складними синонімічними й антонімічними зв'язками. Наприклад, на позначення єдиної вищої сили, що створила світ, письменниця використовує оніми *Бог*, *Творець*, *Господь*, *Всевишній*, *Батько Небесний*, *Отець Небесний*. Уособлення злої сили утворює ряд синонімів, антонімічних до попереднього: *Чорт*, *Дідько*, *Газда-чорт*. Контекстуальними синонімами у Дари Корній є мітоніми *Дводушник* (дві душі: «дана Богом при вродженні, правдива душа, і взята доброхотно від темних чи не темних сил» [7, с.74]), *Горнихмарник* (керує небом), *Градобур* (відображає велику силу) і *Перелесник* (той, що перелобствує) – використовуються як найменування однієї істоти, але характеризують її з різних сторін «зла ніби не роб'ять, бо ж буревії відводять, град чи сильну зливу» [7, с.74], «*Гонихмарники, вони перемінливі, дитиночко, часто перелобтовують. Вони живляця жагою, хіттю – без неї не годні жити*» [7, с.75], «*Він – велет неба, володар хмар*» [7, с.79].

Переважають нечленовані головні божества, утворені безафіксімним способом (*Перун*, *Творець*, *Овсень та інші*), натомість з-поміж другорядних – продуктивними суфіксами є -ик та -иця (*Щезник*, *Чортик*, *Демонія*, *Бісиця* та інші). Інтерфікси вживаються у двоскладових мітонімах головних та другорядних божеств із однаковою інтенсивністю.

Оніми на позначення головних божеств здебільшого мають непрозору семантику й потребують тлумачення. Натомість сфера впливу другорядних теонімів прозора: *Водяник* – вода, *Домовик* – дім, *Полісун* – ліс тощо. Така тенденція свідчить про народну основу творення й широке побутування цих лексем. Хоча другорядні божества не були предметом особливого поклоніння, але їх наближеність до світу людей стала чинником стійкого укорінення мітонімів у свідомості українців.

2. Мітоперсоніми – назви людей, персонажів мітів. З-поміж них вирізняємо однослівні нечленовані: *Панна* (гарна дівчина), *Росяниця* (від – роса), *Силун* (має велику силу), *Тиса* (від болгарської чиста), *Тереса* (походить від латинської назви землі), *Сонцівна* (донька Сонця), *Чарівниця*, *Страж* і *Брамник* (синоніми на позначення охоронця входу до Раю), *Воротар* (сірий янгол який

стереже ворота в Рай), *Хранителі* (ключа в Рай); однослівні двокомпонентні: *Вернидуб* (верне дуби), *Сонцепоклонниця*; багатослівні: *Старий Химерник* (від химера – нереальне, безглузде). Мітоперсонами здебільшого відображають основне заняття чи характеристику персонажа, якого називають (*Силун* – сильна людина; *Хранитель* – охороняє; *Чарівниця* – займається магією тощо).

3. Мітофітоніми, представлені однією багатослівною лексемою *Величний дуб* («особливо священе дерево, втілення Світового дерева-прадуба, яке росте у вирії», «дерево бога блискавки і грому Перуна» [2, с.134]).

4. Мітозооніми переважно однослівні нечленовані (*Жаба*) та двокомпонентні (*Братик-коник*).

5. Хрематононіми виражено багатослівними сполуками: *Вухатий камінь*.

6. До космонімів належать:

- однослівні нечленовані: *Сонце*, *Сонечко* (І. Нечуй-Левицький, *Сонце* описує в жіночому образі, як княгиню, як мати, як удову» [10], у Дари Корній мітонім вжито в середньому роді «*Навіть Сонце Всевишне задивлялося на вроду дівчини*» [7, с.116] і асоціюється з найвищим божеством: «*Ой, ти, Газдо Всевишній!*» [7, с.117]), *Земля* (заввичай має приставну лексему *Мати*, «центральна частина триєдності всесвіта: небо – земля – пекло» [2, с.188], *Місяць* (нічне Боже око, побоженко [2, с.305]), *Зірка* (богиня з українських колядок [17, с.14]);
- однослівні двокомпонентні: *Талалайко-Місяць* (звуконаслідувальна приставна лексема, використана як гумористичний елемент), *Сонце Всевишне*, *Батько-Місяць*. Багатослівні: *Газда Всевишній* (на позначення Місяця), *Чорне Сонце* (негативна семантика), *Чуже сонце* (має негативну семантику), *Батенько красний* (звертання до Місяця).

Відзначаємо частотність народно-поетичної епітизації (*Батенько красний*, *Чуже сонце тощо*) та фольклоризації космонімів («*Плакали-ридали, Талалайку, матері за синами, дружини за мужами, сестри за братами, дівчата за нареченими, гори й оселі за газдами. Молитися спраді душі до Сонця, щоб воно врозумило чоловіків непутячих і вернуло їх додому. Та Сонце також тужило закохано, не помічаючи сліз та ридань*» [7, с.117]).

7. Геортоніми (назви свят) – однослівні нечленовані: *Пасха*, *Різдво* (в українських колядках «празник різдва Сонця або іншого світлого бога» [17, с.46]), *Купайло*; двокомпонентні: *Великдень* (утворене лексично-семантичним способом від словосполучення великий день, «головне весняне Свято» [14, с.291], «Воскресення Христове, врочисто святкується, але до цього святкування здавна увійшли й поганські звичаї» [14, с.292] ідеться про випікання пасок та фарбування яєць); багатослівні: *Новий Рік*.

8. Імовірні мітоніми (стають мітонімами лише в окремих контекстах, є загальнозрозумілими та поширеними абстрактними явищами) – однослівні нечленовані: *Ніч*, *Віра*, *Надія*, *Щастя*, *Любов*, *Пісня*, *Розум*, *Сила*, *Кохання*; двокомпонентні: *Леле-доле* (протетичний вигук ужито для вираження суму, нарікання й жалю через лиху долю), *Душа-зайда* (від дух [15, с.363]); багатослівні: *Сила Землі*.

9. Топоніми. Однослівні нечленовані – можуть вживатися без позначення явища-референта: *Світ*, *Рай*, *Марунька* [потічок] (від Марі – богині загробного світу), [капище] *Перуна*, *Заклята* [річка], [капище] *Велеса*, [почивальня] *Змія*, *Заклятий* [ліс], *Змійна* [гора], *Знесінський* [парк], *Сарматське* [море]. Двокомпонентні: *Род-гора*, *Світовидове поле*, *Світовидове* [капище], [капище] *Триглава* (божество, що утілює триєдність світу). Багатослівні – ма-

ють зміст лише у словосполученні: *Долина смерті, Вершина світу, Гора Лева, Втрачений Рай*, [капище] *Роду та Рожаниці*, [урвище] *Загублених душ*.

У топонімних назвах простежуємо три тенденції: зооцентризм (назви походять від надприродних істот): *Зміна, Гора Лев*, теоцентризм (вказує на зв'язок місця з поклонінням певному божеству): *Перуна, Світовидове, Велеса* та субстантивация прикметників (характеристика місця стає його назвою): *Втрачений Рай, Заклята, Сарматове*.

Висновки. Отже, мітоніми за семантикою поділяємо на теоніми, міто-персоніми, мітофітоніми, мітозооніми, хремагоніми, космоніми, геортоніми, імовірні мітоніми й топоніми. Нааичастотнішими в досліджуваних текстах є теоніми, які класифікуємо на головні божества та другорядні. Другорядні теоніми, зважаючи на їх усталеність і прозорість, мають архетипне значення для українського народу й переважно уособлюють сили природи.

Особливістю космонімів є перетворення назв реальних явищ чи об'єктів на власні назви. Ця група набуває найбільшої епігізації в романістиці Дари Корній. Інші групи мітонімів представлено меншою кількістю одиниць і задля вироблення чіткої системи потребують додаткових досліджень на текстовому матеріалі.

На основі нашого дослідження можна поглиблювати класифікацію мітонімів з погляду творення й етимології. Предметом окремої студії стане реалізація мітонімів у системі сталих сполук. Розширення текстуального поля дослідження може стати основою для витворення системи функціонування мітонімів у сучасній українській літературній мові та у свідомості носіїв відповідного менталітету.

Список використаних джерел і літератури:

1. Вільчинська Т., Вишнеvsька Г. Міфоніми в українській етнокulturі й творчості письменників кінці ХІХ – початку ХХ століття. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2019. Вип. 71 (2). С. 186-195.
2. Войтович В. Українська міфологія. Київ: Либідь, 2002. 664 с.
3. Войтович Н. Народна демонологія Бойківщини: монографія. Львів: СПОЛОМ, 2015. 228 с.
4. Давидок В. Первісна міфологія українського фольклору. Луцьк: Волинська обласна друкарня. 2005. 310 с.
5. Даніліна В. Поняття про міфічний простір та його основні одиниці найменування персонажів (міфоніми). *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2012. Вип. 56. Ч. 1. С. 333-339.
6. Дронь К., Тихолоз Б., Швець А. Міфопоетичні образи в художньому світі Івана Франка (Ейдологічні нариси) / за ред. Б. Тихолоз. Львів: Львівське відділення Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка, 2007. 336 с.
7. Корній Д. Гонимарник. Харків: Клуб сімейного дозвілля. 2010. 336 с.
8. Корній Д. Зірка для тебе: роман. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2013. 304 с.
9. Корній Д. Троян-зілля: роман. Харків: Віват, 2021. 304 с.
10. Корній Д. Щоденник Мавки. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2014. 304 с.
11. Корній Д., Владмирова Т. Крила кольору хмар. Харків: Книжковий клуб сімейного дозвілля, 2015. 320 с.
12. Корній Д., Владмирова Т. Зозулята зими: роман. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2014. 368 с.
13. Лозко Г. Українське язичництво. Київ: Український центр духовної культури, 2009. 90 с.

14. Митрополит Іларіон. Дохристиянські вірування українського народу: іст.-реліг. моногр. Київ: АТ «Обереги», 1992. 424 с.
15. Митрополит Іларіон. Етимологічно-семантичний словник української мови: у 4 т. / ред. Ю.О. Мулик-Луцик. Вінніпег; Волинь, 1979. Т. 1. 365 с.
16. Митрополит Іларіон. Етимологічно-семантичний словник української мови: у 4 т. / ред. й допов. М. Ласло-Куцюк. Вінніпег; Волинь, 1994. Т. 4. 557 с.
17. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу: ескіз української міфології. Київ: АТ «Обереги», 1992. 88 с.
18. Онацький Є. Українська мала енциклопедія: 16 кн.: у 8 т. Буенос-Айрес, 1959. Т. 2, кн. 4. С. 439.
19. Порпуліт О. Міфонімічний простір чарівної казки: безумовні та ймовірні міфоніми. *Записки з ономастики: збірник наукових праць*. 1999. Вип. 1. С. 70-78.
20. Торчинський М. Етимологічні особливості українських власних особових імен. *Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Філологія* / ред. кол.: М. Номачі (голов. ред.), Н. Венжинович, Ю. Бідзіля та ін. Ужгород: ПП Данило С. І., 2021. Вип. 1 (45). С. 441-446.
21. Школа Г. Національна специфіка міфонімів (на матеріалі слов'янських мов). *Studia Linguistica*. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. Vol. 3. С. 338-341.

References:

1. Vilchynska, T., Vyshnevskva, H. (2019). Mifonimy v ukrainzii etnokulturi y tvorchosti pismennykiv kintsi KhKh – pochatku KhKh stolittia [Mythonyms in Ukrainian ethnoculture and works of writers of the late 19th and early 20th centuries]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii filohichna [Bulletin of Lviv University. Philological series]*. Vyp. 71 (2). S. 186-195. [in Ukr.].
2. Voitovych, V. (2002). *Ukrainska mifolohiia [Ukrainian mythology]*. Kyiv: Lybid. (in Ukr).
3. Voitovych, N. (2015). *Narodna demonolohiia Boikivshchyny [Folk demonology of Boikivshchyna]*. Lviv: SPOLOM. [in Ukr.].
4. Davydiuk, V. (2005). *Pervisna mifolohiia ukrainskoho folkloru [Primordial mythology of Ukrainian folklore]*. Lutsk: Volynska oblasna drukarnia. [in Ukr.].
5. Danilina, V. (2012). Poniattia pro mifichnyi prostir ta yoho osnovni odynytsi naimenuvannia personazhiv (mifonimy) [The concept of a mythical space and its main units of naming characters (myphonemes)]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii filohichna [Bulletin of Lviv University. Philological series]*. Vyp. 56 (1). S. 333-339. [in Ukr.].
6. Dron, K., Tykholoz, B. (Red.) & Shvets, A. *Mifopetychni obrazy v khudozhnomu sviti Ivana Franka (Eidolohichni narysy) [Mythopoetic images in the artistic world of Ivan Franko (Eidological essays)]*. Lviv: Lvivske viddilennia Instytutu literatury im. T.H. Shevchenka. [in Ukr.].
7. Kornii, D. (2010). *Honykhmarnyk [Chaser]*. Kharkiv: Klub simeinoho dozvillia. (in Ukr).
8. Kornii, D. (2013). *Zirka dlia tebe [A star for you]*. Kharkiv: Knyzhkovyi klub «Klub simeinoho dozvillia». [in Ukr.].
9. Kornii, D. (2021). *Troian-zillia [Trojan potion]*. Kharkiv: Vivat. [in Ukr.].
10. Kornii, D. (2014). *Shchodennyk Mavky [Mavka's diary]*. Kharkiv: Klub simeinoho dozvillia. [in Ukr.].
11. Kornii, D. & Vladmyrova, T. (2015). *Kryla koloru khmar [Cloud-colored wings]*. Kharkiv: Knyzhkovyi klub «Klub simeinoho dozvillia». [in Ukr.].
12. Kornii, D. & Vladmyrova, T. (2014). *Zozuliata zymy [Cuckoos of winter]*. Kharkiv: Klub simeinoho dozvillia. [in Ukr.].
13. Lozko, H. (2009). *Ukrainske yazychnystvo [Ukrainian paganism]*. Kyiv: Ukr. tsentr dukhov. kultury. [in Ukr.].

14. Mytropolyt Ilarion. (1992). Dokhrystyianski viruvannia ukrainskoho narodu [Pre-Christian beliefs of the Ukrainian people]. Kyiv: AT «Oberehy». [in Ukr.].
15. Mytropolyt Ilarion. (1979). Etymolohichno-semantychnyi slovnyk ukrainskoi movy: 4 t. [Etymological-semantic dictionary of the Ukrainian language: in 4 vols.]. T. 1. Vinnipeh: Volyn. [in Ukr.].
16. Mytropolyt Ilarion. (1994). Etymolohichno-semantychnyi slovnyk ukrainskoi movy: 4 t. [Etymological-semantic dictionary of the Ukrainian language: in 4 vols.]. T. 4. Vinnipeh: Volyn. [in Ukr.].
17. Nechui-Levytskyi, I. (1992). Svitohliad ukrainskoho narodu: eskiz ukrainskoi mifolohii [The worldview of the Ukrainian people: a sketch of Ukrainian mythology]. Kyiv: AT «Oberehy». [in Ukr.].
18. Onatskyi, Ye. (1959). Ukrainska mala entsyklopediia: 16 kn.: u 8 t. [Ukrainian small encyclopedia: 16 books.: in 8 t.]. T. 2. (4). Buenos-Aires. [in Ukr.].
19. Porpulis, O. (1999). Mifonimichnyi prostir charivnoi kazky: bezumovni ta ymovirni mifonimy [Mythonymic space of a magical fairy tale: unconditional and probable mythonyms]. *Zapysky z onomastyky [Notes on onomastics]*. 1. Odesa: Astroprint. (in Ukr).
20. Torchynskyi, M. (2021). Etymolohichni osoblyvosti ukrainskykh vlasnykh osobovykh imen [Etymological features of Ukrainian personal names]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. seriia: Filolohiia [Scientific bulletin of the Uzhhorod University. series: Philology]*. Vyp. 1 (45). S. 441-446. [in Ukr.].
21. Shkola, H. (2009). Natsionalna spetsyfika mifonimiv (na materialy slovianskykh mov) [National specificity of mythonyms (based on the material of Slavic languages)]. *Studia Linguistica*. Kyiv: Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr «Kyivskyi universytet». Vyp. 3. S. 338-341. [in Ukr.].

Daria Banovska

ETYMOLOGICAL-SEMANTIC FEATURES OF MITONYMS (on the Example of Dara Korniy's Novels)

The article singles out mitonyms in the texts of Dara Korniy, defines their semantics and etymology, and attempts to classify and systematize the linguistic units under study.

One of the mental features of the Ukrainian people is the syncretism of paganism and Christianity, which is reflected in the worldview, beliefs, traditions, beliefs and mythology. Mitonyms are an important part of the mythological system of the Ukrainian language.

Ivan Ohienko was one of the first to thoroughly analyze, systematize and comprehensively describe ancient Ukrainian mitonyms. Modern scientists actively continue to develop problems related to metonyms. However, studies related to the verbalization of subconscious elements do not lose their relevance with increasing sophistication, but rather increase it.

Mitonyms are most vividly realized in artistic texts. As a basis for research, we chose the texts of Dara Korniy.

We noted more than 100 metonyms in the analyzed novels of Dara Korniy. We put the synthetic principle as the basis of the classification. Ukrainian and borrowed ones were highlighted (Judaic: Bible, Sodom, Gomorrah, etc.; Greek/Latin: Orpheus, Eurydice, Amur, etc.; Tatar: Tengri, Erlik, Kruk; Egyptian: griffin, sphinx; Scandinavian fairies, elves; literary Master, Margarita).

Actually, we divided the Ukrainian mitonyms in the analyzed texts of Dara Korniy into 9 groups: theonyms (Perun, Veles, Domovyk, etc.); mythopersons (Rosyanytsia, Panna and others); mythophytonyms (Magnificent Oak); mitozoonyms (frog); khre-matononym (Eared stone); space names (Sun, Moon and others); geortonyms (Easter,

Christmas and others); probable metonyms (Happiness, Love and others); toponyms (Svit, Paradise, Marunka and others). In each of them, one-word (unarticulated, two-component) and multi-word units were singled out. Individual metonyms with opaque or noteworthy etymology and semantics have been explained.

Theonyms are the most widely represented in the studied texts. The next in terms of quantity is the group of cosmonyms, their feature is the transformation of the names of real phenomena or objects into proper names. It is this group that acquires the greatest epitization in the novels of Dara Korniy. Other groups are represented by a smaller number of metonyms and, in order to develop a clear system, require additional research on a larger textual material.

Key words: proper name, mitonym, Dara Korniy, classification of mitonyms, theonyms, cosmonyms.

Отримано: 28.09.2023 р.

УДК 811.161.2:821.161.2Лис

DOI: 10.32626/2309-7086.2023-20.16-23

Інна Беркешук

ORCID 0000-0002-4772-7480,

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*

Леся Прокопів

ORCID 0000-0002-7055-9956,

*аспірантка кафедри української мови,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*

ВЕРБАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ЕМОТИВНИХ КОНЦЕПТОСФЕР У ХУДОЖНІХ ТВОРАХ ВОЛОДИМИРА ЛИСА

Пропонована розвідка знайомить з лінгвістичною репрезентацією емотивних концептосфер у художніх творах В. Лиса. Проаналізовано експресивну лексику на фонетичному, морфологічному, синтаксичному й лексичному рівнях. Емотивні лексеми, якими насичені романи автора, утворені за допомогою суфіксів збільшеності, згрубілості, зменшеності, пестливості.

Ключові слова: аугментативи, демінутиви, фемінна лексика, маскулінізми, конотативна лексика, експресивні лексеми, лінгвістичний рівень.

Постановка проблеми. Сучасні лінгвістичні дослідження все більше спрямовані в річище вербальної експресивності. Емотивність є важливою ланкою мови, їй притаманні всі чотири мовних рівні: фонетичний, морфологічний, синтаксичний та лексичний. У кожного рівня є своя система засобів вираження експресивності.

Щодо фонетичного рівня, науковці висунули гіпотезу про те, що існують зв'язки між входом тієї чи іншої фонеми у склад лексеми та значенням цієї лексеми. Вони стверджують, що фонема здатна розбудити у підсвідомості читачів певне значення, має змогу замінити собою предмети або дії, ставши певним